

אגיש מקע ווארט

גליון תתכ"ג פרשת ניצבים כ"ז אלול תשפ"ה

אגדה ובקיאות

"אתם ניצבים היום" (כט, ט)

עיין פירש"י בשם המדרש שבא לומר שגם אחרי כל התוכחה מ"מ עדיין המה קיימים ועומדים. ועיין במדרש תנחומא שמפרש יותר, דדוקא ע"י התוכחה המה ניצבים וקיימים, שאינם כמו אומות העולם שמתוך היסורים המה נופלים, אלא ישראל כל מה שיש להם יסורים הם מתפללים לפני השי"ת, הרי שאדרבה היסורים הם המעמידים את ישראל.

וביאורו של דבר, דהנה הגלות קראו הכתוב כור ברזל, פירוש, הברזל כאשר הוא יוצא מהאדמה הוא מכוסה ומחופה אבן ועפר, וצריך לנקות אותו ע"י שמתכינים אותו מכים בו, וכל הפסולת נופלת ונשאיר הברזל נקי מכל סיג, וכן הוא סדר הנקיות והטהרה בכל דבר בטבע, להסיר את הדברים הצדדיים שנדבקו עד שמתגלה עצם הדבר בטהרתו, וכמו בחטה, ע"י שדשין ומכים אותה מתגלה לב החטה ופנימיותה, וכן הוא גם ענין היסורים, שע"י שמכים את האדם, מתגלה עי"ז הלב והתוכן האמיתי. ועיין רמב"ם פ"ב הל' גירושין ה"כ.

וזהו ההבדל בין ישראל ואומות העולם, שיש פעמים שא"א להבדיל ביניהם, וכמו שאמרו הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, ואדרבה יש אשר נראה שהאומות הם טובים, כמש"א כמקולקל לין שבהם עשיתם (סנהדרין לט) אבל על זה כתיב אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש, שהשחרות הוא רק מבחון ולא בעצם, ואיך מכירים את זה, ע"י הכראה, שהגוים כשמכים אותם מסתלקים כל החשבונות והנימוסים הצדדיים, ואז רואים כמה שהם מכוערים באמת, אבל ישראל אחרי ההכאה, בורחים אל הקב"ה ומתגלה יופים.

ותראה בתורה, דבכל מקום שבאה צרה לאומות, הביאם הדבר לרשעות גדולה, בלק שפחד מישראל, במקום לבקש רחמים או להשלים אתם, חיפש לקללם ולעוקרם, וכן מישע מלך מואב הקריב את בנו. (תפארת תורה)

"והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה" (כט, יח)

איך אפשר להבין שאדם עומד ושומע את כל "דברי האלה הזאת", הכוללים תשעים ושמונה קללות מפי משה רבינו, ועדיין עומד הוא במריו, ובשרירות ליבו טוען שלא יקרה לו מאומה

ושלום יהיה לו?

מתוך ה"תכלת מרדכי" שאדם כזה אינו מכחיש שהוא באמת, אינו מתנהג כשורה, אבל הוא טוען שיש לו דרך לפטור את עצמו מעונש, וזאת על ידי נתינת צדקה שתכפר לו על עוונותיו.

זה שאומר הכתוב: "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי", על אף ש"בשרירות ליבי אלך" וזאת באמצעות "ספות הרוה את הצמאה" - אתן לעניים שבעולם, המשולים לצמאים, כסף, ועל ידי כך 'ארוה' את 'צמאונם', וכך אצליח לשחד, כביכול, את בורא העולם.

בענין זה אומר ה'עולם': 'והתברך בלבבו' - אותו אדם מתפאר בלב הטוב שיש לו, אמנם הוא מחלל שבת ר"ל, אך אי אפשר להתעלם מהשיק המכובד שהוא תורם.

אולם, הקב"ה לא יקבל זאת, כפי שנאמר בהמשך: "לא יאבה ה' סלוח לו" (שם יט). (תכלת מרדכי)

"והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך" (כט, יח)

פרשיות ניצבים - וילך הן באמת פרשה אחת, אולם לפעמים מפרידים אותן לשתי פרשיות, בכדי שתהיה קריאת פרשת ניצבים לפני ראש השנה דוקא, מפני שבפרשת ניצבים ישנו מסר חשוב מאד, הנחוץ לנו לקראת ר"ה.

אומרת התורה בפרשת ניצבים: אם יהיה איש או אשה שישמע את כל התוכחה הנוראה והעונשים הגדולים המתוארים בפרשת כי תבוא שיבואו על מי שלא קיים את התורה, "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות ליבי אלך" - אין לי מה לדאוג, הדברים אינם נוגעים אלי, ולי זה לא יקרה, "אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא, ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה והבדילו ה' לרעה" כו'. רואים שהעונש החמור ביותר בא בעיקר על מי שאינו ירא ומפחד מפני עונש ה'.

כך הוא גם הענין בראש השנה, ביום הדין הגדול דנים כל אחד ואחד מי יחיה ומי ימות, מי במים ומי באש, מי יעני ומי יעשיר. אם באותו הזמן מפחד האדם, ירא מדין שמים וצועק ומבקש רחמים מהקב"ה - הקב"ה מרחם עליו.

וכך מתארים חז"ל את מצות השופר: בר"ה שהוא יום הדין, המלך יושב על כסא דין ועומד המקטרג לטעון טענותיו - ביום זה צוה לנו הקב"ה לתקוע בשופר כדי לעורר את האהבה מלמטה למעלה. קול השופר הוא העולה ומתעורר כנגדו קול מלמעלה ואז כל הטענות שטוען המקטרג מתבלבלות וישראל יוצאים מן הדין זכאים.

"והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך... ושבת עד ה' אלקיך"

(ל, א-ב)

הכתוב אומר כי מה שיכול להביא את היהודי למצב של "ושבת עד ה' אלוֹקֶיךָ" הם "הברכה והקללה אשר נתתי לפניך" ומקשה על כך הרב ארנרייך בספרו "אבן שלמה": העובדה שקללות וצרות משיבות את האדם למוטב ידועה ומפורסמת היא, אולם כיצד אומרת התורה שגם הברכה תביא את האדם לתשובה, הלא דרכו של שפע להביא את בעליו לידי חטא, כמו שנאמר (דברים לב, טו): "וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית ויטוש אלוֹק עשהו..."?

בכדי להבין את תירוצו של הרב ארנרייך נקדים במעשה הבא: רבי שאול רובין היה יהודי מבני ברק שניהן כראש כולל בעפולה. באחד הימים פגש בארוע כלשהו באחד ממפקדי השב"ס, התפתחה ביניהם שיחה, ותוך כדי כך סיפר לו המפקד אודות בעיה כלשהי המטרידה אותו ביותר: באחד מבתי הכלא בארץ מוחזק אדם אחד במשך שנים ארוכות משום שאינו מוכן לתת לאשתו גט, ולמרות זאת הוא עדיין מתעקש על כך, אולי יש לרב עצה לפתרון הענין המוזר הזה? - שאל המפקד.

"אני מוכן לפגוש אותו" - השיב הרב. עד מהרה אורגנה הפגישה,

משל למה הדבר דומה? לילד שבא הביתה מהחידוד, וכבר לפני הגיעו הספיק המלמד לספר להורים שבאותו היום בנם לא השתתף בלימודים, הפריע בכיתה, שבר רכוש ועוד ועוד. והנה עוד הוריו חושבים איזה עונש לתת לו, נסגרה הדלת על אצבעו של הילד, ומעוצמת הכאב הוא צורח צרחה גדולה. באותו רגע, האם המבוהלת גם היא צורחת כנגדו, כמה מהומה בבית, וכולם ניגשים להרגיע את הילד ולנחם אותו, כל מה שעולל בחיידר נשכח וכל העונשים שחשבו להענישו בטלים, ולא עוד אלא שקונים לו כמה מתנות וצעצועים לפייסו.

וכן הוא בר"ה. כאשר כל אחד ואחד בפרט ועם ישראל בכלל עומדים בדין, מצוה הקב"ה לתקוע בשופר, שכן התקיעה מבטאת את הצעקה העמוקה של עם ישראל לרחמי שמים, ואז מלמעלה יוצא קול כנגדם, קול של רחמים רבים מאבינו שבשמים, הדין מתבלבל והקב"ה מרחם על בריותיו.

אם כן, כאשר ידע כל יהודי שראש השנה הוא יום אשר בו נקבעים כל מאורעות השנה, כל המחלות, האסונות והפיגועים כולם נקבעים ביום זה, אם לא יאמר "שלום יהיה לי", אלא יפחד ויבקש מהקב"ה רחמים עליו ועל משפחתו ועל כל בית ישראל - מיד הקב"ה ירחם על בריותיו ויכתוב את ישראל בכתיבה וחי- תימה טובה.

(תפארת שמשון)

בעומק הפרשה

ריתחא דאורייתא

אתם נצבים היום כלכם וגו' כל איש ישראל טפכם נשיכם וגרן וגו' לעברך בברית ה' (כ"ט ט')

ברא"ש (ברכות פ"ג ס"ו ס"ג) וברבינו יונה (ברכות יב. מדפי הרי"ף) נקטו דאע"פ דישאל קיבלו על עצמם ערבות מ"מ נשים לא קיבלו על עצמם ערבות, וכמו"כ מצינו ברש"י בנדה (יג: ד"ה כספחת) ובתוס' (יבמות מז: ובקידושין ע: שגרים לא נכללו בערבות.

ודבריהם צע"ג דהרי מקרא מלא כתוב כאן "טפכם נשיכם וגרן וגו' לעברך בברית ה' אלוֹקֶיךָ" ומבואר מזה שגם הנשים נכללו בערבות, דהרי במדרש תנחומא כאן דרשו "כל איש ישראל" שנתחייבו בערבות זה על זה, וא"כ נשים וגרים שנכתבו בפסוק הם ג"כ בכלל זה.

וכבר מצינו לשנים מגדולי האחרונים שעמדו בקושיא זו אחד הקשה כן לענין נשים ואחד הקשה כן לענין גרים, לענין נשים מצינו למהר"ח אבולעפיה בספרו עין החיים בפ' קורח שהביא דברי הרא"ש שכתב שנשים לא נכללו בערבות ומה"ט אשה שלא אכלה אינה יכולה להוציא בברכה מדין ערבות מי שאכל, וכתב ע"ז מהר"ח אבולעפיה וז"ל, והקשה מר זקני דבפרשת ערבות כתיב טפכם נשיכם וכו', ושמעתי ממהר"ם גלאנטי שתירץ דהנשים ערבות במצות לא תעשה דחייבות משא"כ בברהמ"ז אם תימצא לומר דפטרי אינם ערבות במצות שאינם חייבות, עכ"ל מהר"ח אבולעפיה שם. הרי שכבר מהר"ח אבולעפיה הזקן עמד בזה דמהפסוק כאן מוכח דנשים

איתנייהו בערבות ודלא כהרא"ש, והמהר"ם גלאנטי מכח קושיא זו נדחק דאין כוונת הרא"ש שנשים אינם בערבות אלא כוונתו דרק במצוות שאינם מצוות אינם בערבות.

עוד מצאנו בזה למהר"ט (קידושין ע: שהקשה כן לענין גרים וז"ל ש, ומיהו ק"ל דבפ"ר (כל הנשבעין) [שבועת הדיינין] (שבועות לט, א) אמרינן אין לי אלא אותם העומדים שם דהוו בכלל שבועה, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין, תלמוד לומר (דברים כט, יד) ואשר איננו פה, וכיון דגרים בכלל שבועה הוו נמי בכלל ערבות, והכי נמי מוכח בקראי בפרשת אתם נצבים דכתיב (שם כט, י) וגרן אשר בקרב מחניך וכו' וכתב (שם כט, יא) לעברך בברית, אלמא משמע שכולם נכנסו בברית, והתם דרשו במדרש שכולם ערבים זה לזה מדכתיב (דברים כט ט) כל איש ישראל, וכי תימא גרים בתר הכי כתיבי ולא קאי איש ישראל עליהו, אטו טף ונשים לאו בכלל ערבות הוא. ועוד מההיא דפרק אין ממאנין מוכח דטעמא משום ערבות הוא, דמפיק לה מכי ערב זר ודומיא דערב (בן) [של] ציון ותוקע עצמו לדבר הלכה. ועוד י"ל דגרים אינן ערבינ עלינו, אלא הוו דומיא דטף ונשים שאנו חייבים עליהם הם אינם חייבות עלינו דאין בידם ספק למחות, ואתי שפיר דלא הכניס טף ונשים וגרים בכלל כל ישראל, ואתא נמי שפיר דלהכי לא חשיב באלו נאמרין ברית של ערב רב, דלא חשיב אלא אותם שכולם ערבים זה לזה. עכ"ל המהר"ט שם.

(פנינים מבי מדרשא)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

סליחות

שאלה: מה עדיף, לומר סליחות בלילה מיד אחר חצות או לקום בבוקר מוקדם אבל אחר עלות השחר והנץ?
תשובה: בלילה.

שאלה: מי שנאנס וקם מאוחר, ואם יאמר סליחות בציבור לפני שחרית יצטרך להתפלל אחר סו"ז ק"ש ולומר ק"ש עכשיו בלי ברכותיה, האם יתפלל קודם ויאמר סליחות אח"כ ביחידות?
תשובה: יאמר סליחות אחר התפילה.

שאלה: אם מאריך ולא גמר הסליחה כשהתחילו הציבור סליחה חדשה, האם ימשיך בסליחה שלו, שכן יגמור עכ"פ כמה סליחות, או עדיף להתחיל תמיד עם הציבור אע"פ שלא יגמור אותן?
תשובה: יגמור הסדר.

(שאלת רב)

הכיפורים ליום סליחה ומחילה. אמנם, כידוע, הלוח היהודי נקבע לפי חדשי הירח ואילו מערכת הכוכבים מסודרת לפי מהלך השמש, ואם כן לא תהיה חפיפה ביניהם. וכשאנו נקדש את יום הכיפורים, מערכת הכוכבים לא תהיה באותו מקום ובאותו מצב שהיתה בזמן הנ"ל. וגם אם נצליח למצוא זהות תאריכית, מה יעשו אלו שנמצאים בחוץ לארץ ואינם יודעים מתי חל יום כיפור?
התשובה היא שהקב"ה מוחל לעם ישראל אפילו אם הם שוגגים או מזידים.

שוגגים: כדוגמת בית דין שקידש את החודש כראוי, אבל ישנן מדינות רחוקות שעשו בשגגה את יום הכיפורים בתאריך הלא נכון, ואף על פי כן ה' מכפר על העוונות.
מזידים: כאשר בית דין החליטו שצריך לעבר את החודש מסיבות מסוימות, ובמידה הביאו עדים שלא ראו את הירח, ואומרים להם לומר שהם ראו את הירח - גם על זה יום כיפור מכפר.

דבר זה - אומר ה"חתם סופר" - נרמז בפסוקים לפנינו: מצות התשובה אינה "מעבר לים" - השוגגים מעבר לים, ואף "לא בשמים היא" - מערכת השמים אינה מתאימה לכך, אלא "בפיך", הכונה לבית הדין שיקבעו מתי חל ראש החודש, "ובלבבך" - אלו הנוסעים למקומות רחוקים, שעושים את יום כיפור ביום הלא הנכון, והם טועים.

(רמב"ן - חתם סופר)

ולאחר מכן הגיע הרב למפקד השב"ס ואמר לו: "אדם זה לא יתן גט לעולם, משום שבכלל לא רע לו בכלא, ואם תשאל כיצד יתכן הדבר? התשובה היא שהשנים הרבות שהוא עשה שם, גרמו לו שישכח את טעמו של החופש, והוא כלל אינו סובל אצלכם. אם אתם רוצים שהוא יתן לאשתו גט, הוציאו אותו לחופש של חצי שנה, אחר כך תכלאו אותו שוב - ותראו שיתן".

המפקד קיבל את הדברים והתחיל להפעיל ועדות שונות על מנת לאשר את השחרור יוצא הדופן הזה, הענין הגיע עד לכנסת, ובסופו של דבר ניתן לכך אישור, ואותו סרבן גט התבשר להפתעתו המרובה שהוא יוצא לחופשי.

לאחר חצי שנה - שוב עצרו אותו, ולא חלפו ימים אחדים עד שנתן גט... כעת, כאשר זכר הימים הטובים שבחוץ, היה לו ענין לשוב אליהם.

כך אומרת התורה - אומר הרב ארנרייך - הקב"ה יתן לך צרות כדי להשיבך אליו, אולם כדי שלא תתרגל לרע, הוא גם ישפיע עליך ברכה מפעם לפעם, וכשתזכר במה שאתה מפסיד, כשאינך עושה את רצונו, יגרום לך הדבר לשוב בתשובה שלימה.

(ומתוך האור)

"ושבת עד ה' אלקיך" (ל, ב)

אימתי ידע אדם שתשובתו הועילה, וכי עלה בידו לשוב עד ה' אלוקיו?

את התשובה לכך נוכל ללמוד מתשובתו של רבי אהרון ליב שטינמן שליט"א ליהודי שהגיע לפניו, שפך את לבו על עוונות רבים וכבדים שעשה וביקש דרך תיקון ותשובה.

הרב שטיינמן פרט באזניו את דרכי התשובה בארוכה. לאחר ששמע את הדברים בכובד ראש שאל היהודי: אם אכן אעשה כל זאת, האם יש סיכוי שאוכל לראות את ה'ענין' כ'סגור'?

החזיר לו הרב בשאלה: "האם פעם קרה לך שאבדת סכום כסף משמעותי של אלף שקל, או לפחות חמש מאות שקל?"

האיש אישר בניע ראש, והרב המשיך: "כשאתה נזכר בזה, אתה חש איזו צביטה בלב, נכון? אם את אותה תחושה, לכל הפחות תרגיש, כשתזכר בעבירה שבצעת, או אז יש סיכוי שתשובתך הועילה".

(ומתוך האור)

"כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא" (ל, יא-יג)

הרמב"ן כתב שהכונה בפסוקים אלו למצות התשובה. והקשה החתם סופר: מה הקשר בין תשובה לבין זה שהיא אינה מושגת בשמים או מעבר לים?

ותרץ, שהנה יום הכיפורים נקבע ליום כפרה, סליחה ומחילה. ומדוע נקבע דוקא יום זה?

שלש סיבות לדבר: א. אז אמר ה' למשה: "סלחתי כדברך" (במדבר יד, כ). ב. ביום זה מל אברהם אבינו את עצמו. ג. ביום זה היתה עקידת יצחק. ומחמת כל הטעמים הללו נקבע יום

"ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם, למען תשכילו את כל אשר תעשון" (כט, ח)

המילה "אותם" כתובה בכתיב חסר, ונקראת "אתם". ודרשוה בגמרא (סנהדרין צט ע"ב) שהלומד תורה מעלה עליו הכתוב כאילו יצר את עצמו. למה הכונה, האם לפני כן לא היה בגדר יצור? אבל, אין מה להשוות. התורה "מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים" (אבות פ"ו מ"א), אדם אחר הוא, אדם גדול ומרומם! מי לנו גדול מרבי עקיבא, שרבו קרא עליו: "כל הפורש ממך כפורש מן החיים!" (קידושין סו ע"ב, זבחים יג ע"א), כל התורה שבעל פה המצויה בידינו, כולה אליבא דרבי עקיבא (סנהדרין פו ע"א) ואלמלא דרבנא אותו אשתו ללמוד דבהיותו בן ארבעים, והוא ובנו ישבו כאחד ולמדו אותיות האלף בית, היה מכלה שנותיו כרועה צאן, "צנוע ומעולה" (כתובות סב ע"ב) ותו לא!

ורבו רבי אליעזר הגדול, שאם כל חכמי ישראל בכף אחת מכריע את כולם (אבות פ"ב מ"ח), ובהיותו בן עשרים ושמונה לא למד לא קריאת שמע ולא תפילה ולא ברכת המזון וחשקה נפשו בתורה, וברח מבית אביו ובא אצל רבן יוחנן בן זכאי וזרח אורו עד שהיה יושב ודורש ופניו מאירות כפני משה רבנו עד שלא היה אדם יודע אם יום ואם לילה (פרקי דרבי אליעזר ב-א). ואילו שמע לעצת אביו שאמר לו: "הרי בן שמונה ועשרים שנה אתה, ואתה מבקש ללמוד תורה? אלא קח לך אשה, והוליד בנים, ואתה מוליך לבית הספר!" עם ישראל היה מפסיד את רבי אליעזר הגדול. ויותר: רבי אליעזר הגדול היה מפסיד את עצמו!

ורבו של רבי אליעזר הגדול, רבן יוחנן בן זכאי, שאמרו עליו (סוכה כח ע"א) שלא הניח מקרא ומשנה, גמרא הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזירות שוות תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין ומשלות שועלים, דבר גדל ודבר קטן, מעשה מרכבה והווית דאביי ורבא, עסק בתחילה ארבעים שנה בפרקמטיא, ולאחר מכן שימש לפני חכמים ארבעים שנה, והאיר עיני ישראל ארבעים שנה (ראש השנה לא ע"ב, סנהדרין מא ע"א). כמה היה עם ישראל מפסיד, והוא עצמו מפסיד, אילו נשאר סוחר! אלמלא גילה כוחו, והיה ל"נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק" (ברכות כח ע"ב)! הסבא מנובהרדוק ז"ל היה בעל חנות סידקית, חריץ וממולח, יום אחד נחפז בעיר ממל לרגל עסקין, ורבי ישראל מסלנט זצ"ל עצרו: "לאן אתה רץ?" שאלו. ענה: "ריחים על צוארי, אני מפרנס אשה ובת, ואת חותנתי האלמנה עם שבעת יתומיה!"

"ומה עם לימוד התורה" נשאל.

הצטדק: "אדם, צריך שיהיה לו ממה לחיות!"

ונענה: "אדם, צריך שיהיה לו עם מה למות!"

פעפעו בו הדברים כארס של עכנאי. החזיר את החנות לבעלותה של חותנתו ופרש לחיי התעלות שנתנו לעולם את הסבא מנובהרדוק על עשרות הישיבות שהקים, וגודדי מקדשי שם שמים ומוסרי נפש, אלפי חניכים שחשלו באישו היוקדת! ואילמלא פגישה זו?

הדוגמאות רבות מספור, אבל למה לנו ללכת רחוק. הלא אנו עצמינו, הדוגמה החיה. כמה כשרונות בנו, כמה יכולות לנו, מה היינו מסוגלים לפעול ולאן היינו יכולים להגיע -

אילו היינו יוצרים את עצמנו!

ועלינו לדעת שאין זה רק הבדל בין עם הארץ לתלמיד חכם. אלא בכל דרגת ידיעה והשגה בתורה. כל מעלה בה עולם מלא הוא, סוג בפני עצמו. ונמחיש זאת בסיפור מעשה.

בשעתו, אמר לי תלמיד ישיבת ראדין: כשהגעתי לישיבה בתחילת אלול הגיע ה"חפץ חיים" ומסר שיחה, שארכה שלוש דקות. אשמענה לפניך כצורתה, עם הטעמות הקול ותנועות הידיים, תחשוב שה"חפץ חיים" יושב לפניך.

וכך אמר: "מי אינו רוצה כסף, אילו רק היה לנו כסף!"

עבור מה זקוק בן תורה לכסף, הלא "מאוכלי המן" אנחנו.

אבל אילו היה לנו כסף, היינו קונים ארבעה מינים מהודרים!"

בפולין לא גדלו אתרוגים ועצי תמר. היו מיבאים אתרוגים ולולבים מהארצות החמות, ורבים מהם נפסלו בדרך. מחירו של אתרוג הרקיע שחקים, וקהילות היו מתאגדות לקנות אתרוג בשותפות. רק עשירים מופלגים התהדרו באתרוג פרטי. וכמה התגאו בו!

המש"ח ה"חפץ חיים" ואמר: "נטילת לולב היא מצות עשה מדאורייתא ביום הראשון של סוכות בלבד. בשאר הימים היא מדרבנן, זכר למקדש. וכדאי, ודאי כדאי, לרכוש אתרוגים בחמישים ורובלים. אילו רק היה לנו סכום זה.

ואילו היו גוזרים חלילה שלא להניח תפילין, כמה היינו מוכנים לשלם כדי להעביר רוע הגזירה? מאות ואלפים!

ואילו היינו עשירים כברודצקי, היינו חייבים למסור כל רכושנו ולהשאר עניים מרודים, כדי שלא לעבור על איסור אחד (אורח חיים תרנו, א)

ובתלמוד הירושלמי (פאה פ"א ה"א) דרשו: "וכל חפצין לא ישוו בה" (משלי ג, טו), אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה. ופרש הגר"א ב"שנות אליהו" (הארוך שם), שהכוונה לדיבור אחד, שכל מילה ומילה מצוה בפני עצמה, וערכה רב יותר מכל המצוות גם יחד!"

וסיים ה"חפץ חיים": "התבוננתי בשעון וראיתי, שבדקה אפשר לומר כמאתים מילים, שכל אחת מהן שוות ערך ליותר מתרי"ג מצוות.

בחמש דקות, אלף מילים -

ומאחרים בחמש דקות ל"סדר"?!"

זו היתה השיחה.

כבחרו צעיר, חדש, הותירה עלי השיחה רושם עז.

ואז התערב אחד מה"אלטער'עס" מהבחורים המבוגרים: "אבל, רבי, אותה שיחה בדיוק השמיע לפני שנה ושנתיים ושלוש!"

נפנה אליו בנועם, ואמר לו: "ברכות יחולו על ראשך! הבה אשאלך: לפני שנה, בשמחת תורה, כבדוני להיות 'חתן תורה'. השנה, ברצות השם, ישובו וכבדוני בה. ואני שואל: הלא כבר הייתי 'חתן תורה' האם התגרשתי ממנה בינתיים? מדוע אשוב ואעלה ל'חתן תורה'?"

הכל שתקו, וה"חפץ חיים" ענה: "אסביר לך -

התורה היא חיים. גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושה בעולם הזה ולעולם הבא, שנאמר (משלי ד, כב) "כי חיים הם למוצאיהם" (אבות פ"ו מ"ז)

אבל לא זו בלבד שהתורה היא חיים, אלא שכל מימד ודרגה בה, מרוממת את האדם לחיים מסוג אחר, נעלה ונשגב יותר, כפי שאמרו: "מרבית תורה, מרבית חיים" (אבות פ"ב מ"ז).

והיינו, משום שהתורה יוצרת את האדם, שנאמר: "ושמרתם את חוקותי ועשיתם אותם" (ויקרא כ, ח), ודרשו בו: "אל תקרי 'אותם' אלא 'אתם', כאילו עשיתם את עצמכם (סנהדרין צט ע"ב), ועל כן המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו (סנהדרין יט, ע"ב) שנאמר: 'ואלה תולדות אהרן ומשה' (ויקרא ג, א וברש"י) ומונה את בני אהרן, לומר לך: אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו. ולכן תלמידים קרויים בנים ומלמדם קרוי אב (רש"י דברים ו, ז)"

ונספר, בענין זה -

הכרתי אברך בבני ברק. לא היום, לפני שישים שנה. למד בכולל "חזון איש" ובערך אמר שיעור לבעלי בתים ברמת חן, מרחק כחצי שעה הליכה, עד סוף רחוב חזון איש, שהיה קרוי אז רח' עזרא, ולא היה סלול.

יום אחד ירד גשם עז, והרחוב היה לעיסה של בוץ ואגמי מים. נכנס אל ה"חזון איש" ואמר: "ביום הזה, הרי איש לא יבוא לשיעור, האם עלי ללכת?"

חיך ה"חזון איש": "מה השאלה? אם איש לא יבוא, עבור מי תלך?"

אמר: "חושבני שאיש לא יבוא במזג אויר כזה, אבל יש שם שמש שפוחת את בית הכנסת ומדליק את האורות ומביא את הספרים ויושב לשמוע. הוא ודאי יבוא. אבל מלבדו, איני צופה שמישהו יבוא."

ענה החזון איש: "אם השמש יבוא, תלך!"

קיבל את הדין, ואמר: "אלך, אבל האם מותר לי לשאול שאלה?"

הרשות ניתנה, ושאל: "רבי, הדרך לשם אורכת כחצי שעה, בגשם ובקור ובבוץ, והדרך חזרה אורכת חצי שעה. נמצא, שאני בטל שעה מן התורה כדי ללמד שעה. כשמשותפים עשרה יהודים, זה כדאי. אני מקריב שעה כדי לזכות בעשר שעות לימוד. אבל אם רק השמש ילמד כאן שעה, מדוע עלי להקריב שעה מלימודי, כדי לזכותו בשעת לימוד?"

שמע החזון איש והשיב: "מבחינת החשבון, אתה צודק. אבל השיקול כאן אחר, דע לך שהשמש שלאחר השיעור אינו אותו אדם שלפני השיעור - התורה משנה את האדם!"

וסיים החפץ חיים: "גם אותי משנה התורה. בשנה שעברה ישראל מאיר של אז עלית 'חתן תורה'. אבל מאז הוספתי ולמדתי והתעליתי ואחר אני -

והלא דברים קל וחומר. ומה מי שעבר עבירה אחת ויחידה ושב בתשובה, מעיד בו הרמב"ם שנעשה על ידה לאדם אחר ואינו אותו האיש שחטא. מי שמתעלה באור התורה ורוממותה, על אחת כמה וכמה! וממילא מגיע לישראל מאיר החדש להיות 'חתן תורה'. הוא, עדיין לא היה!"

וגם אתה, לפני שנה ושנתיים ושלוש שמעת רעיון זה, והבנת אותו בכלים של אז, בהבנה של אז, בהשגה של אז. אבל במשך שנה הוספת והתעלית ואתה מבין יותר מה היא תורה, ומה ערך לימודה. לך, עוד לא אמרתי רעיון זה..."

(והגדת)